

נספח ב': ציטוטי יו' דזה מן הספרות

הנספח כולל מקטעי ציטוטים שמקורות שונים בהיסטוריה הסינית מייחסים ליו' דזה, ואינם חופפים בצורה כלשהי לפרקים מוכרים מן הספר. קטעים שכן חופפים לפרקים מוכרים מופיעים בהערות של הפרק המתאים להם. כותרות הקטעים הן מטעם המתרגם, ואינם חלק מטקסט המקור. מתחת לכל קטע מופיעים המקורות המצטטים אותו, ובסוף כל שורת מקור מצויין איזה מצורות הכתיב של השם יו' דזה מופיע בקטע, על מנת לאפשר זיהוי של מגמות רעיוניות הקשורות לצורת כתיב ספציפית.

מוניטין

יו' דזה אמר: "מי שנפטר משמו, פטור מדאגות."

> ליה דזה, בפרק "יאנג ג'ו" קטע 17 (על פי תרגום דן דאור). הקטע מתייחס ל 鬻子.

קבלת עול השמיים

אמר יו' שיונג למלך ון: "את מה שארוך מעצמו אי אפשר להאריך, ואת מה שקצר מעצמו אי אפשר לקצר, ומה בצע בחישוב חשבונות?"

> ליה דזה, בפרק "מאמץ וגורל" קטע 7 (על פי תרגום דן דאור). הקטע מתייחס ל 鬻熊..

חוזקת החלש

אמר יו' שיונג:

אם ברצונך להיות קשה, עליך לשמור על קשיותך באמצעות הרכות

אם ברצונך להיות חזק, עליך לשמור על כוחך באמצעות החולשה

מה שמצטבר ברכות, בהכרח נהיה קשה

מה שמצטבר בחולשה, בהכרח נהיה חזק.

התבונן בהצטברותם, ותדע את מחוזות הטובה והרעה.

החזק מנצח את אלה שנופלים ממנו, אך אם ייתקל בשווים לו, יישבר;

החלש מנצח את אלה שעולים עליו, וכוחו לא יימדד.

> ליה דזה, בפרק "הקיסר הצהוב" קטע 17 (על פי תרגום דן דאור). הקטע מתייחס ל 粥子.

כיצד להתייחס לעם

המלך ון מג'ואו שאל את יו' דזה באמרו: "אעז ואשאל, עת מתכוון השליט להיכנס לתפקידו, כיצד עליו להיות עם עמו?"

ענה יו' דזה: "איש המעלה המתכוון להיכנס לתפקידו, יהיה עם עמו כעין השחר כמו שמש בתחילת זריחתה. כאשר

כבר נכנס לתפקידו, יהיה עם עמו חם כמו שמש ניצבת במרכזו. וכשכבר יצא מתפקידו, יהיה עם עמו חבוי כמו שמש

שכבר שקעה. כי איש המעלה הרוצה להיכנס והוא כעין השחר, ראשית ישמע לצדק, ואשר כבר נכנס והוא חם, העם

יבטיח את מזלו הטוב, ואשר כבר יצא והוא חבוי, העם יאבד את תלמודו.¹²⁵"

אמר המלך ון: "קיבלתי".

> "כתובים חדשים", מגילה ט', בפרק "אמרי טיפוח הממשל ב" (新書 · 脩政語下), קטע 1. הקטע מתייחס ל 粥子.

> "המקראות הקיסריות של עידן טאיפינג" במגילה ג' פרק "שמיים חלק 3", בערך "שמש א" (太平御覽 · 天部三 · 日上), קטע 33.¹²⁶ הקטע מתייחס ל 鬻熊.

125 "יצא" בהקשר הזה יכול להיות מתורגם גם כ"הודח". בכך עם שמאבד את תלמודו ונעשה סורר אכן הופך לתוצר רצוי, כי הוא פותח פתח לערעור השליט המדיח ולחזרה לשלטון. גישה זו בזויה קונפוציאנית, אך סבירה לגאליסטית.

126 למידע על המקורות, ראה בהערות ל"שליט חכם מעניק אריכות ימים". גם בקטע כאן נקטו עורכי הטקסטים בגירסת

להילחם ותמיד לנצח

המלך וו מג'ואו שאל את יו' דזה באמרו: "ברצוני להגן ותמיד להיות שמור, לתקוף ותמיד להשיג, להילחם ותמיד לנצח. כיצד אוכל להגיע לכך?"

ענה יו' דזה: "ובכן, התקפה או הגנה עם ניצחון, הרי אלו כלים דומים¹²⁷. והרמוניה וחומרה הן ההכנות להם. לכן נאמר: "ההרמוניה יכולה להגן, והחומרה יכולה להגן, והחומרה אינה משתווה לקשיחות ההרמוניה.

ההרמוניה יכולה לתקוף, והחומרה יכולה לתקוף, והחומרה אינה משתווה לאשר תשיג ההרמוניה.

ההרמוניה יכולה להילחם, והחומרה יכולה להילחם, והחומרה אינה משתווה לניצחון ההרמוניה."

לפיכך רק הנובע מן ההרמוניה ייתכן.

וכך, אצילים המשלחים ממשלם ומוסרים צויהם, והריהם מושלים באנשים ללא משוא פנים. לזה ייקרא ממשל תרבותי.

אצילים המקבלים שֶׁה¹²⁸ ומעסיקים פקידים, והריהם טקסיים ומכבדים באנשים, לזה ייקראו טקסיות תרבותית.

אצילים השופטים וגוזרים עונשים, אנושיים בשליטה, ומוצהרים בהליכות, ובשל הדברים הללו יגנו ולא יישמרו, יתקפו

ולא ישיגו, ילחמו ולא ינצחו, הן ומימי קדם ועד ימינו, מהיפרדות השמיים והארץ, לא נשמע כדבר הזה.¹²⁹

ורצונו של הוד מלכותו היום להגן ותמיד להיות שמור, לתקוף ותמיד להשיג, להילחם ותמיד לנצח, הרי רק בשל

הדברים הללו ייתכן הדבר."

אמר המלך וו: "קיבלתי".

> "כתובים חדשים", מגילה ט', בפרק "אמרי טיפוח הממשל ב" (新書 · 脩政語下), קטע 2. הקטע מתייחס ל 粥子

> "עקרונות הממשל של אוסף הספרים", מגילה מ', בפרק "ג'יה דזה" (群書治要 · 賈子), קטע 12.¹³⁰ הקטע מתייחס ל 鬻熊.

שגשוג המדינה

המלך צ'נג מג'ואו, כשהיה בן 20 עלה לכס השלטון. בכבודו ובעצמו נראה בביתו של יו' דזה, ושם שאל באמרו: "בימי

קדם, קודמי המלכים והקיסרים טיפחו את הדרך, והדרך טופחה. וזוהי תקוותי, גם אני רוצה ללמוד. אעז ואשאל, כיצד

היא דרך שגשוג המדינה?"

ענה יו' דזה: "ובכן, קטונתי. אבקש אל מול אדוני המלך להשתמש בצווי ממשל הדורות הקודמים. בממשל נאמר: בדרך

שגשוג המדינה, השליט סובר את הטוב ומנהיגו בהתאם, השליט שומע את הטוב ומנהיגו בהתאם, השליט יודע את

"כתובים חדשים" של ימינו הידור מוגזם, עד כדי חלוקת הטקסט לשלוש שאלות נפרדות, והכנסת תגובה של המלך בסוף

כל תשובה, אך כל זאת מבלי להוסיף מידע מהותי ביחס ל"מקראות הקיסריות". לפיכך הטקסט שתורגם כאן הוא הגירסה

ההדוקה יותר של "המקראות הקיסריות", שלמעשה מעיד על עצמו כי הוא ציטוט של "כתובים חדשים".

127 בגירסת "עקרונות הממשל של אוסף הספרים" הניסוח הוא "ניצחון בהתקפה, הגנה או קרב, אותה דרך להם"

128 הכוונה: ידידותיים כלפי מלומדים.

129 הניסוח כאן שובר את התבנית הרטורית בצורה שמחשידה את הטקסט בהשמטה. בגירסת "עקרונות הממשל של אוסף

הספרים" נשמר המבנה הרטורי: "אצילים השופטים ודנים, גוזרים ומשליטים, והריהם מענישים באנושיות בקרב האנשים,

לזה ייקרא ענישה תרבותית. כי שלושת ההליכות התרבותיות בממשל, יכוננו בשליטה ויוצארו בהליכות, וכי בשל הדברים

הללו יגנו ולא יישמרו, יתקפו ולא ישיגו, ילחמו ולא ינצחו, הן ומימי קדם ועד ימינו, מהיפרדות השמיים והארץ, לא נשמע

כדבר הזה."

130 למידע על המקורות, ראה בהערות ל"שליט חכם מעניק אריכות ימים". מעצם שם הפרק, ניתן לראות כי "עקרונות הממשל

של אוסף הספרים" טוען כי הוא מצטט מתוך "כתובים חדשים". מאחר שב"שליט חכם מעניק אריכות ימים" הפגין

"עקרונות הממשל של אוסף הספרים" מה שנראה כנטיה לשגיאות העתקה, הגירסה שתורגמה כאן היא גירסת "כתובים

חדשים", מה עוד ששתי הגרסאות במקרה הנוכחי זהות ברובן המוחלט, ואין כל מקור נוסף שיצביע על תוספות מיותרות.

הטוב ומנהיגו בהתאם. להתייצב בכבוד ולהתמיד בכך, לנהוג באמינות ולהאריך בכך, מכאן דרך שגשוג המדינה".
אמר המלך צ'נג: "קיבלתי".

> "כתובים חדשים", מגילה ט', בפרק "אמרי טיפוח הממשל ב" (新書 · 脩政語下), קטע 4. הקטע מתייחס ל 粥子.

עיקרי הדרך

אמר המלך צ'נג מג'ואו: "אעז ואשאל כיצד הם עיקרי הדרך?"
ענה יו' דזה: "ובכן, קטונתי. אבקש אל מול אדוני המלך להשתמש בצווי ממשל הדורות הקודמים¹³¹. בממשל נאמר:
בהיותך נתין, היה נערץ ומכובד. בהיותך אחראי, היה מכבד ואנושי. בהיותך שליט, היה מלא הערכה לְשָׁה ואהוב את
העם. כך עד סוף ימך. אלו הם עיקרי הדרך".
אמר המלך צ'נג: "קיבלתי".

> "כתובים חדשים", מגילה ט', בפרק "אמרי טיפוח הממשל ב" (新書 · 脩政語下), קטע 5. הקטע מתייחס ל 粥子.

דרך השליטה במדינה

אמר המלך צ'נג מג'ואו: "אעז ואשאל, כיצד היא דרך השליטה במדינה?"
ענה יו' דזה: "ובכן, קטונתי. אבקש אל מול אדוני המלך להשתמש בצווי ממשל הדורות הקודמים. בממשל נאמר: בדרך
השליטה במדינה,
מעלה יהיה נאמן לשליטו,
בתווך יהיה מלא הערכה לְשָׁה שלו,
ומטה יאהב את עמו.

כי אשר מעלה יהיה נאמן לשליטו, אם לא ישתמש בדרך ובצדק¹³², לא יצליח לנחול¹³³ נאמנות.
ואשר בתווך יהיה מלא הערכה לְשָׁה שלו, אם לא ישתמש בפרקי הטקסים¹³⁴, לא יוכל להודיע ברבים את הערכתו.
והיה כי מטה יאהב את עמו, אם לא ישתמש בנאמנות ובאמינות, לא יוכל להודיע ברבים את אהבתו.
כי הנאמנות והאמינות יהלכו בעם. פרקי הטקסים יודיעו ברבים בקרב השה, והדרך והצדק ינחילו באשר מעלה, וזוהי
דרך השליטה במדינה. והשליטה בכל אשר תחת השמיים פשוט נובעת מזה".
אמר המלך צ'נג: "קיבלתי".

> "כתובים חדשים", מגילה ט', בפרק "אמרי טיפוח הממשל ב" (新書 · 脩政語下), קטע 6. הקטע מתייחס ל 粥子.

131 זוהי נוסחה קבועה למשפט הפותח בכל הקטעים בהם מדבר יו' דזה בגירסת "כתובים חדשים". מאחר שהמשפט חסר בכל מקור אחר שמצטט את הדברים, סביר להניח שמדובר בתוספת מאוחרת שנועדה להבהיר את הנוסחה שמופיעה גם בתחילת קטעים בטקסט שלנו "בממשל נאמר".

132 במקרה הזה "הדרך", קיצור למושג "הדרך והסגולה", משמעו "מוסריות" או "הליכות ראויות" כמקובל בהקשריו הקונפוציאניים. זאת לעומת משמעותו בדאואיזם, שם המושג קיבל משמעות שונה לגמרי, הרבה יותר מטאפיזית, והרבה פחות כבולה להתנהלות האנושית.

133 מילולית "להיכנס בנאמנות", כאשר "להיכנס" במקרה הזה הוא במובן של משהו שחודר ונחל שליטה.

134 המושג "פרקי הטקסים" מופיע כבר ב"קלאסיקה של הטקסים" ומוגדר שם "מראה פניה של האנושיות". המושג מתורגם לאנגלית כ"אתיקה", ומשמעו סדרת ההתנהגויות הראויות במעמדים שונים, כאשר "פרק" בא כאן במובן של מקטע בעל מקום מוגדר מתוך מבנה, בדומה לפרקים של גזע במבוק. הטקסים המדוברים נמצאים בלב לבו של הקונפוציאניזם ומהווים על פיו כלי לטיפוח תרבותיות בקרב האנשים ולביסוס מבנה חברתי יציב, ולכן נתפס כאלמנט חיוני בקרב השה המלומדים בחצרות הקיסרים. ומכאן כנראה ההמלצה בטקסט שלנו לנהוג מול השה בצורה טקסית. אולם הדגש המובהק של קונפוציוס על הטקסים לאו דווקא היה נחלתם של הדורות שקדמו לו, ובהם דורו של יו' דזה, בו השה היו פשוט אצילים ממעמד נמוך. כך שהקטע מדיף ניחוח חזק של תקופות מאוחרות מאלו המיוחסות לו.

ההבדל בין נעלים לנחותים

אמר המלך צ'נג מג'ואו: "זאת שמעתי: יש אנשים נעלים, יש אנשים נחותים, יש אנשים ראויים, יש אנשים בלתי ראויים, יש אנשים חכמים ויש אנשים טיפשים. אעז לשאול במה נבדלים אנשים עילאיים ואנשים נחותים." ענה יו' דזה: "ובכן, קטונתי. אבקש אל מול אדוני המלך להשתמש בצווי ממשל הדורות הקודמים. בממשל נאמר: כל אדם. אם נקלה ואם נכבד, אם צעיר ואם זקן: בשמעו את מופתי הדרך וינצרו, בידעו את טוב הדרך וילך בו, הרי זה איש נעלה. בשמעו את מופתי הדרך ולא יבחר לנצרו, בידעו את הדרך ולא יבחר ללכת בו, הרי לזה ייקרא אדם נחות. כי אם ייטיב בעל ההליכות, הרי לזה יקרא אדם ראוי, וירע בעל ההליכות, הרי לזה יקרא אדם בלתי ראוי. כי אם ייטיב המדבר, הרי לזה יקרא אדם חכם, ולא ייטיב המדבר, הרי לזה ייקרא אדם טיפש. כי לחכם ולטיפש דיבורם, הראוי והבלתי ראוי נפרדות הליכותיהם. והנעלה והנחות דרוגים¹³⁵ מופתיהם." אמר המלך צ'נג: "קיבלתי".

> "כתובים חדשים", מגילה ט', בפרק "אמרי טיפוח הממשל ב" (新書 · 脩政語下), קטע 7. הקטע מתייחס ל 鬻子.

שליט חכם מעניק אריכות ימים

המלך צ'נג מג'ואו שאל את יו' דזה באמרו "שמעתי כי כאשר הקדוש מנהיג, הוא מביא לעם עושר ואריכות ימים. כאשר לעושר, זה ייתכן. באשר לאריכות ימים, האין זה בידי שמיים?" ענה יו' דזה: "כי ינהיג הקדוש, לא יהיו בעולם ענייני צבא וחיילים, וכך האצילים לא יתקפו זה את זה באנוכיות, והעם לא יתכתש באנוכיות, ולפיכך יזכה העם למצות את חייו פעם אחת. כאשר מנהיג המלך הקדוש, מרבה השליט בשינוי מוסרי, והעם מרבה בכוח שימושי, לכן הנשים מייצרות את בגדיו, והבעלים מייצרים את מזונו, ולעם לא קר והוא אינו רעב, והעם מקבל חיים בפעם השניה. כאשר מנהיג המלך הקדוש, מרבה השליט באנושיות, הפקידים מרבים באהבה, העם מרבה בציות, וכך העוונשים מבוטלים, ואין ענישה ההורגת בטרם עת, והעם מקבל חיים בפעם השלישית. כאשר מנהיג המלך הקדוש, יש עיתות להעסקת האנשים¹³⁶, ויש מקטעים לשימוש בהם, וכך אין בעם מגיפות ומחלות והעם מקבל חיים בפעם הרביעית."

- > "שן דזה", בפרק "ספרות אבודה" (慎子 · 逸文), קטע 60. הקטע מתייחס ל 鬻子.
- > "כתובים חדשים", מגילה ט', בפרק "אמרי טיפוח הממשל ב" (新書 · 脩政語下), קטע 8. הקטע מתייחס ל 鬻子.
- > "עקרונות הממשל של אוסף הספרים", מגילה מ', בפרק "ג'יה דזה" (群書治要 · 賈子), קטע 13. הקטע מתייחס ל 鬻子.
- > "אוסף הספרות" מגילה י"ב, בפרק "קיסרים ומלכים חלק 2" בערך "המלך צ'נג מג'ואו" (藝藝文類聚 · 帝王部二 · 周成王), קטע 2. הקטע מתייחס ל 鬻子.
- > "המקראות הקיסריות של עידן טאיפינג" במגילה פ"ד פרק "קיסרים ומלכים חלק 9", בערך "המלך צ'נג" (太 · 成王 · 皇王部九 · 平御覽), קטע 5¹³⁷. הקטע מתייחס ל 鬻子.

135 המושג "דרוגים" כאן מדגיש פער ברור ברמות.

136 הכוונה לעבודות כפיה ציבוריות. הטקסט מעודד הגבלתן לזמנים מוגדרים מראש וקצובים.

137 ה"שן דזה" הוא ספר לגאליסטי מסוף המאה ה-4 לפנה"ס בתקופת המדינות הלוחמות שאבד עד סוף שושלת טאנג, אך גירסה משוחזרת קיימת כיום. "כתובים חדשים" מאוחר יותר, מהמאה ה-1 או ה-2 בימי שושלת האן. "עקרונות הממשל של אוסף הספרים" ו"אוסף הספרות" יצאו לאור בתחילת המאה ה-7 בתקופת שושלת טאנג, ו"המקראות הקיסריות של עידן

כיצד להתייחס לעם

ב"יו' דזה" נאמר: "כאשר המלך וו תקף את ג'ואו (紂)¹³⁸, חטיבות הנמרים במיליוניהם הסתערו בפרברי שאנג. עלו מְחֹאֲנָג נְיָאוּ, וסיימו בצ'ה פו¹³⁹, הלכו כרוח סערה וקולם כשאון הרעם. אז שלח המלך וו את הדוכס האדיר לתפוס בדגל ולסמן בו, וצבאו של ג'ואו הפך פניו וברח."

- "המקראות הקיסריות של עידן טאיפינג" במגילה ש"א פרק "חיילים חלק 32", בערך "הסתערות" (太平) 陣・兵部三十二・御覽, קטע 15. הקטע מתייחס ל 鬻熊.
- "המקראות הקיסריות של עידן טאיפינג" במגילה ש"א פרק "חיילים חלק 72", בערך "נס" (太平御) 陣・兵部七十二・覽, קטע 15. הקטע מתייחס ל 鬻熊.

טאיפינג יצא לאור בסוף המאה ה-10, בימי שושלת סונג. שלושת האחרונים, "עקרונות הממשל של אוסף הספרים", "אוסף הספרות" ו"המקראות הקיסריות של עידן טאיפינג" טוענים שהם מצטטים את הקטע מ"כתובים חדשים" (מילולית "ספרו של ג'יה יי"). כך שברמת ההצהרה ישנם שני מקורות מוצהרים לקטע. ועם זאת, בדיקה של הטקסט עצמו מעלה שהגירסה של "אוסף הספרות" זהה דווקא לזו של "שן דזה" (מלבד סימן יחיד!), ושההבדלים המהותיים משני אלו שמציג "עקרונות הממשל של אוסף הספרים" נראים דווקא כמו שגיאות העתקה רשלניות של סימנים בודדים שייחודיות לו. כמו אלו, גם הנוסח של "המקראות הקיסריות של עידן טאיפינג" אינו שונה בשום דבר מהותי מנוסח ה"שן דזה" מלבד התיקון בעל הגוון הדאואיסטי של "מרבה השליט בתיקון מוסרי" ל"מרבה השליט בדרך, מרבים השרים בסגולה" (אותו סימן ל"מוסר" ול"סגולה") שאופייני לנוסח "כתובים חדשים". למרבה ההפתעה דווקא הנוסח של "כתובים חדשים" כפי שהגיע לימינו הוא נוסח "מנופח" ומלא בתוספות שמטרתן להבהיר את הכתוב, ועל פי טענת הספרים האחרים כי הם מצטטים אותו, נראה שעבר עיבוד ועריכה מנוסחו המקורי, שהיה קרוב הרבה יותר לזה של ה"שן דזה".

138 ג'ואו 紂, השליט האחרון של שושלת שאנג. להבדיל מג'ואו 周, שם השושלת שהקים המלך וו עם נצחונו.
139 מילולית "חְוֹאֲנָג נְיָאוּ" משמעו "ציפור צהובה", ו"צ'ה פו" משמעו "שעורה אדומה", אולם שמות המקומות מופיעים גם בערך "מסעות עונשין ב" (征伐下, קטע 17), שם משמש סימן אחר בשם "צ'ה פו" בעוד ההגיה נשארת זהה. ומכאן שהשם פונטי.